

На заглашујуће брујање мноштва хеликоптера искочих из кревета, на брзину навукох панталоне, а на босе ноге сандале и потрчах да нешто спасим као некад, при избијању пожара, кући на селу. Када сам дотрчао на малени трг испред радија, на коме је била и кафана, после рата у славу руске победе, прекрштена у “Кривој Рог”, видео сам и схватио: Сада је свему крај! Гледао сам трг препун младог света, оног циганског из предграђа веома преке нарави, као и оног студентског из оближњих интерната који су стиснутих песница претили и викали: “Азијати“ Окупатори!“ А тај малени трг, испред зграде радија су, из две побочне улице, држали у шаху два огромна совјетска тенка претећи се окретали у месту, дробили су коцке плочника уз мноштво варница и неуморно вртели челичним куполама и топовским цевима.

Неко је са степеништа радија викнуо моје име, препознао сам глас младог песника, на то је из већине грла забрујало “Говор! Говор! Говор!“ (Већ је прекасно, рекох у себи. чему говорити у ово брујање тенкова. То сад нема никаквог смисла. Али, пошто сам и раније брбљао, мораћу и сада, да ови момци не помисле како су ми се од страха напуниле гаће.) Почели су да скандирају моје име. Нешто су, из очаја, морали викали. Рекох им, вичите: Бранимо слободу, бранимо слободу! Али овај слоган, кад га чух из њихових устију, имао је горак призив. И шта сад? Опет ми се вратио осећај човека који је у гимназији подучавао младе, а који су затим одлазили на Устанак. Само што је овима овде, већ и сад, претио помор.

Циганчићи са белим кошуљама или у мајицама, у овом неизмерно лепом јутру, учинише ми се као светлећи одблесци небеса, били су најнастрљивији. Једног од њих скинух са ограде совјетског конзулата: “Другар, ако те овде упуцају, твоја мајка ми то никад не би опростила“. Клицали смо слободи, а народ се сливао низ улице. Заиста, помислих, већ ћемо ми *одбранићти* слободу“ Ипак сам био сретан, био сам пресретан, чак сам и свемогућем Богу захваљивао, што пуцњава није почела тамо пред зградом радија, већ ту испред руског конзулата. Тамо би то било много, много горе. Дечаци су одмах скочили на ограду као мајмуни. У њима се, уосталом као и у мени, појавио несносни самоубилачки порив: “Грозоте, грозоте, па нека нас побију!“ Попех се на зидани стуб ограде и повиках: “Момци, ви сте деца. Одма’ силаз’те са тог плота! Иначе ћу одломити прут и премлатити вас њиме! Мили момци и девојке, зајебите све! Бранимо слободу!“ - ударих се по грудима, “Бранимо слободу, али ону у нама“.

Послушали су ме, нису потрчали по травњаку а вили препуној начичканих цеву из којих је бљувала ватра. Хвала ти свемогући Боже. Тада кренусмо даље. Како ли ће све ово да се заврши? - питао сам самога себе, парадно отпоздрављајући суграђанима који су нам махали са својих прозора: “Да нам живи слобода!“ А мислио сам: заобиђимо ово брујање тенкова и ове звуке очаја - и кренимо ка путу за Ђевин’; тамо је каменолом

и празан, огроман, простор. Тамо ћу вам већ речи: Алжбета, Виера, девојке, момци, суграђани - седнимо овде. Или да се испружимо на стомаке као муслимани у џамији. Или да се само прекрстимо, кад нам већ ништа друго није преостало - и помолимо се: “Слободо, ти наша светла Слободице, заузми се ти за нас грешне и лакомислене, који заиста на живот вечни не мислимо!“

Али усред трга главног града моје Татраније, који је одувек носио име хероја из славне прошлости, а онда је морао бити прозван по највећем генију свих времена, момци који су ишли уз мене су ме одједном, као на договорени знак, подигли на рамена и понелика празном пиједесталу. Заиста је то сада био празан пиједестал велико вође историје. Како ли ме само глупаво подижу: глава ниско, а ноге високо, веома високо изнад главе. Најзад су успели и стражњицу да ми подигну. Сада, дакле стојим уздижући се на пиједесталу бившег генија, баких поглед надоле, ако и паднем стрпоштаћу се на две бајне, сисате, младе глумице. (Ко ми не верује може, накнадно, проверити: париски илустровани часопис “Пари-мач“ је, о овом зезу историје, објавио аутентичне фотографије.) Да не заборавим, подамном су још штрчале и три металне шипке, савршено, прецизно, исправно и стручно пресечене. Једном је полиција, на сигнал одозго, ноћу са постоља на коме сада стојим, одсекла великог вођу историје, на главу му набацила врећу и одвукла га трактором у поруме њихове установе. Вичем. Једно време узвикујем: “Слободо, слободо, слободице мила ти, због тебе ли ми крвник вешала гради“. Тенкови нас заглашују. Звона звоне, звоне на узбуну. Попут роде машем рукама - ја вас волим. Шаљем пољупце наоколо, као глуваћ отварам уста, длановима покривам уши - и више се ништа не чује. Сваки мој гест, слање пољубаца, изазива овације, као да сам клоун из циркуса. А ја сам, ја сам...

Моја пророчанства, да ће баш овде стајати споменик слободи, више нико и не чује. Седам на ивицу постоља. Спадају ми сандале. Оне две глумице, шта ли су, обе се сагињу да ми их дохвате. И тог се тренутка испод свилених минића, расцветаше те две божанске гузетине, баш онакве какве сам одувек обожавао. И усред све те заглашујуће буке тенкова, људи, рике хистеријне мржње, одједном је ту та бесконачна и вечна тишина. Оне две, ко што рекох, као извајане нимфе подижу ме, ваљда убеђујући ме да морамо даље...

Заиста идемо даље. Ђевинским путем у каменолом, где ћемо сви да се испружимо на стомаке и са уздахом да се поклонимо слободи која испред нас, полако, одмиче. Тог тренутак се са Хурбановог трга народ обрушио, замислите, са мном на челу у Хвиездославово трг. Испод Хвиездославовог споменика, а на путу за каменолом, опет нас зауставише тенкови оног склеротика. Гестом праговора растргох кошуљу, али проговорих и речима, на течном руском језику: “Брежњевљев курче, кремалски јевиветру. Пуцај, вичем ти то на руском, пуцај сад у мене!“ Млад и леп Козак (уствари само сам мислио да је то био Козак) промувао ми је испред носа предњак тенка, настављајући да изводи

маневар целим тенком по плочнику све док се демонстрирајуће врело народа није распрхнуло, али није пуцао, а нити је покушао да ме смлави. Вероватно је помислио да сам неки вајни политичар, чак функционер, када толико народа хрли за мном.

Остао сам сам, обезнањен ослободиоцима, испред споменика Павла Орсага Хвиездослава, звезде³ наше националне поезије. Прошао сам тргом испод "Стуба куге". Јој, какве ли симболике. Легох на степенике "Угарског монумента", на оне тамо код новог моста, испред кафане "Корзо".

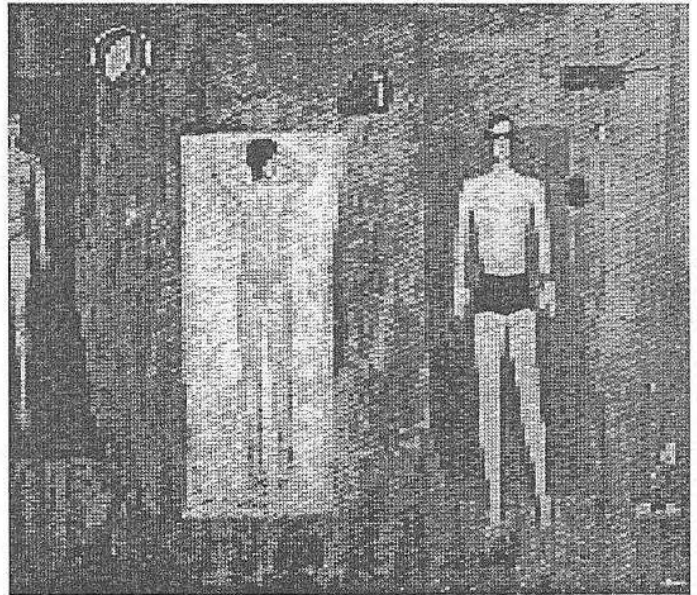
Убрзо, ваљда да не бих пао у безнађе, по сред парка дојурише до мене оне две богиње, једну ћу звати Ержебет де Будим, јер је Мађарица, а другу Виера де Пожун, јер је Словакиња. Увукоше ме у неки аутомобил и рекоше да је радио јавио да ме сви добро чувају. И одвезоше ме до зграде, уствари виле у виноградима изнад града.

Под у салону виле је прекривен душецима и белим, неупрљаним, чаршафима. У салону седи тек пет, до десет, голих дева у атмосфери свепоживајућег разумевања и узајамних испарина. Застао сам на вратима, одбио сам да уђем јер сам све ово једном већ видео код Алене, једне Чехиње у Паризу, за време студентских немира. Богиње, преко главе, скинуше миниће, а и мени су раскопчале беле, летње, панталоне. Посадице су ме на столицу у кухињи, опраше ми ноге у старославној чинији на цветиће, а табане ми намазаше кармином, за памћење. Подигоше ме и поново вратише на врата салона, а удове су ми тако наместили да их слободно могу ставити на бели столњак прострт на поду. И оставио сам их. Отисак моје мршаве ноге је заиста био прекрасан, као да је крвав. Девојке, задивљене клекоше ка њему. Једна од њих, вероватно Јелисавета од Будима, са зида скину слику и онакву, без рама, подметну је испод столњака, под моје ноге. Онда је однекуд дохватила жилет, њиме изрезала отисак стопе, залепи га на платно слике и поново окачи о зид.

Онда су ме, напoкoн, оне две богиње, Ержебет од Будима и Виера од Пожуна, уз велику помпу унеле у салон (верујте ми, баш ништа не измишљам) и у вечност. Деве су легле око мене и према мени тако да сам могао, чак да то и нисам хтео, гледати паво у распаљене пупољке њихове узавреле младости. Ето тако се завршио чувени историјски хепенинг (илити зез?). Међу нама је својом књигом "Човек и свето" био присутан и Аленин супруг, француски етнолог Роже Којоа. А из тих дугих и прслатких тренутака који су следили и ја спознадох баш то што људски род одувек штуде - и по упоредној етнологији, као и по историји религије. (Роже Којоа, штета што си већ у вечностима!)

А Они су ме због тога, без суда, доживотно затворили у своја административна требовања. Прошло је већ и двадесет година, а још увек ме у изолацији остављају да физички и морално гладујем. За све ове године сав сам изгладнео: и очима, и рукама, слухом, фантазијом, жељама, потребом за друштвом. али њима је сто пута горе, јер су се за све ове године потпуно убуђавили, покварила их је грабежљивост и корупција. Уосталом и нема их, то су само - буђави хоминиди историје.

Са словачког превео
Јарослав Сујек

Марџарета Станојловић, На плажи

Доминик Татарка (1913-1989) је словачки писац. сматрам да сваки од народа који су припадали, бившем, источном блоку има бар по једног свог Бела Хамваша који чека свог Саву Бабића да га преводeћи открије остатку света. Код Словака би то могао бити Доминик Татарка, који је, додуше код нас већ и раније био превођен (његов рома "Плетене столице" објавио је 1969. године београдски "Рад" у библиотеци "Реч и мисао", коло XII књига 289), али је због догађаја које описује у "Братиславском лету" био "без осуде осуђен" да доживотно чами на "слободи" у потпуној анонимности - није му било дозвољено да објављује своје радове и био је изван свих токова јавног живота ондашње Чехословачке све до своје смрти. Колики је у оно време Татарка био не само литерарни симбол показује и чињеница да је Милан Кундера пре но што ће отићи у егзил, нашао за сходно да из Прага допутује у Братиславу, а да би се опростио од, тада већ одбаченог и службено непостојећег, литерарног барда Татарке. Татарка је духовни отац братиславског самиздата. Прича "Братиславско лето" је преведена из првог броја часописа "ФРАГМЕНТ К" (Братислава, 1990.) који је до тада излазио у самиздатској продукцији, а у оригиналу је насловљена "Žart" ("Шала"). Одлучио сам се за овде предложен наслов да не бих наше читаоце исувише асоцирао на Милана Кундера, јер објављивање Татаркине "Шале" је онда имало много другачији смисао.

(Ј.Супек)

¹ Бевин - историјско место и тврђава на ушћу Мораве у Дунав, недалеко од Братиславе, познато састајалиште из доба словачког националног препорода

² Тајранија - тако писац зове Словачку, лежи испод Татра

³ Игра речи Hviezdoslav (словачки) - Звездослав, отуд и "звезде"